

การท่องเที่ยวลูกผสมเชิงนิเวศผจญภัยและความยั่งยืน

ทางการท่องเที่ยว: บทเรียนจากสองแพรก

หมู่บ้านเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า

Hybrids of Eco-Adventure Tourism and Tourism Sustainability :

Lesson from Songpraek, the Wildlife sanctuary Villages¹

อารีย์ ภิรัตยาพิทักษ์² และ ชัยนันท์ ไชยเสน³

Aree Tirasatayapitak and Chainun Chaiyasain

บทคัดย่อ

การศึกษานี้วิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยของชุมชนตำบลสองแพรก ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า จังหวัดพังงา จากความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในชุมชนและแนวทางการรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางการท่องเที่ยวในอนาคต โดยใช้ระยะเวลาเก็บข้อมูลครั้งเดียว และศึกษาหน่วยครัวเรือนทั้งหมด (census study) จำนวน 148 ตัวอย่างโดยเก็บแบบสอบถามจากหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชุมชนในภาพรวมในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.32) อาทิ ผลกระทบด้านความพึงพอใจและความเสมอภาคในสังคมในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.91) รองลงมาคือผลกระทบด้านความเป็นอยู่และการครองชีพในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.94) นอกจากนี้ชาวบ้านในชุมชนควรร่วมกันสร้างจิตสำนึกและความภาคภูมิใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติ และวิถีชีวิตชุมชน และควรมีการกำหนดกฎระเบียบและการบังคับใช้อย่างเคร่งครัดใน

¹ บทความวิจัยนี้พัฒนาจากผลการศึกษาเรื่อง การรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลสองแพรก จังหวัดพังงา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านการท่องเที่ยวในอนาคต

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาการจัดการการท่องเที่ยว คณะการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ อาจารย์ ประจำสาขาการจัดการการบริการ คณะการบริการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

การควบคุมแบ่งเขตการใช้พื้นที่ ควบคุมกิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวและจำกัดอัตราการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และทรัพยากรของชุมชน

คำสำคัญ: 1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย. 2. การท่องเที่ยวลูกผสมเชิงนิเวศผจญภัย. 3. ความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว. 4. หมู่บ้านเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า.

Abstract

The paper analyzed the social and environmental impacts of eco-adventure tourism at Songpraek, the Wildlife Sanctuary villages in Phang-nga Province from the point of views of stakeholders living in the community and discussed the guidelines to conserve the social identity and environment to cope with the future change from tourism. The study employed the cross-sectional approach and the census study by using questionnaire survey to collect the data from the household leaders or the household representatives at age older than 25 years old with total samples at 148 persons. Results revealed that overall tourism causes the social and environmental impacts on the community at a moderate level (Means 3.32). For example, impacts on the fulfilment and the equity in the society was at a high level (Means 3.91), followed by impacts on the livelihood at a moderate level (Means 2.94). In addition, the villagers should create the awareness and pride to conserve the culture, nature and their ways of life. The regulations should be set and strictly implemented in order to control the zoning of land used, tourism activities and the number of tourists and to limit the growth rate of tourism business to properly serve the physical landscape of community and its resources.

Keywords: 1. Eco-adventure tourism. 2. Hybrids of eco-adventure tourism. 3. Tourism sustainability. 4. The Wildlife Sanctuary Villages.

บทนำ

ตำบลสองแพรก ตั้งอยู่ท่ามกลางเทือกเขากระทะคว่าและเทือกเขาหระสูง ประชาชนท้องถิ่นดั้งเดิมเป็นชาวจีนที่อพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ มาตั้งถิ่นฐานเพื่อทำเหมืองแร่ บริเวณเชิงเขามีสถาปัตยกรรมที่เรียบง่ายเป็นที่ตั้งบ้านเรือน มีการสำรวจพบสัตว์ป่าสงวนและสัตว์ป่าคุ้มครองหลายชนิดในพื้นที่ ดังนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลจึงได้รับการกำหนดให้เป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนปรีวรรต ตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช, 2549) ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติป่าเขากระทะคว่า อำเภอเมือง จังหวัดพังงา มีพื้นที่รวมทั้งสิ้น 100,000 ไร่ ตำบลสองแพรกมีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรป่าไม้ พันธุ์ไม้ เช่น บัวผุดซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ที่มีดอกใหญ่ที่สุดในโลก และสัตว์ป่า ที่เหมาะแก่การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2539 บริษัท ภูเก็ตซีแลนด์ จำกัด ได้สำรวจพื้นที่บริเวณตำบลสองแพรก เพื่อพัฒนาพื้นที่แห่งนี้ให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันผู้ประกอบการบริษัทนำเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยรวม 8 บริษัทได้มีการพัฒนาการบริการนำเที่ยวและนำเสนอผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวในหลายรูปแบบเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ธุรกิจของบริษัท เช่น การล่องแก่ง การเดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะทาง 2 กิโลเมตรในหมู่บ้านและในพื้นที่ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโตนปรีวรรต รถเอทีวี นั่งช้าง โข่วช้าง เรือแคนูและการโรยตัว โดยแต่ละบริษัทจะนำเสนอกิจกรรมล่องแก่งระยะทาง 5 กิโลเมตรเป็นผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวหลัก ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทยที่มีความชื่นชอบธรรมชาติและผจญภัย ในฤดูการท่องเที่ยวจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาใช้บริการประมาณ 420 - 2,000 คนต่อวัน พนักงานทั้งหมดที่ทำงานกับบริษัทนำเที่ยวดังกล่าวเป็นประชาชนท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ที่ตำบลสองแพรก (ประจวบปิยะวธรรม, 3 มิถุนายน 2553) ประชาชนท้องถิ่นจะประกอบอาชีพที่หลากหลาย อาทิ ทำสวน ทำไร่ บ้างก็ไปทำงานที่อำเภอเมือง จังหวัดพังงา หลังจากที่บริษัทนำเที่ยวเข้าไปดำเนินธุรกิจในตำบลสองแพรก ประชาชนท้องถิ่นที่เคยออกไปทำงานนอกพื้นที่ก็กลับมาทำงานกับบริษัทนำเที่ยวเป็นส่วนใหญ่หลังจากปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา (บุญรงค์ จรุงสวัสดิชัย, 3 มิถุนายน 2553)

การเติบโตอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ตำบลสองแพรก จังหวัดพังงา หากการทำกิจกรรมใดๆนั้นประชาชนท้องถิ่นและภาคีที่มีส่วนเกี่ยวข้องมองข้ามผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ดังนั้น บทความวิจัยนี้จึงมุ่งเสนอผลการวิเคราะห์

ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยที่มีต่อชุมชน ตำบลสองแพรก เพื่อเสนอแนวทางการรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการท่องเที่ยวในอนาคตต่อไป

บริบทการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย

ธรรมชาติได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญด้านแหล่งท่องเที่ยวมานานหลายทศวรรษ ความต้องการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติมีความเติบโตอย่างต่อเนื่อง (Bell, ... et al., 2009 ; United Nations World Tourism Organization, 2009) ผ่านรูปแบบกิจกรรม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย และการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาชีวิตสัตว์ในสวนสัตว์ (Captive tourism) องค์การการท่องเที่ยวโลกได้คาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2563 นักท่องเที่ยวทั่วโลกประมาณ 1.6 ล้านล้านคน หรือร้อยละ 20 ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด จะเป็นนักท่องเที่ยวที่นิยมเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (United Nations Conference on Trade and Development, 2002)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Dowling, 1997) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่ส่งผลดีต่อระบบ เศรษฐกิจและระบบนิเวศของชุมชนมากกว่าการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ (The Daily green, 2011) ปัจจุบันหากพูดถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังไม่มีคำนิยามใดที่ได้รับการยอมรับเป็นเอกฉันท์อย่างกว้างขวาง (Buckley, 2009a ; Donohoe and Needham, 2006) อย่างไรก็ตามแนวคิดพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศคือ การเรียนรู้ (Buckley, Zhong, Cater and Chen, 2008) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียนรู้ระบบนิเวศชีวิตสัตว์ป่า (Ballantyne and Packer, 2011 ; Ballantyne, Packer, and Sutherland, 2011) การจัดการผลกระทบทางการท่องเที่ยว (Black and Crabtree, 2007) มีธรรมชาติเป็น องค์ประกอบของกิจกรรม (Vereczi, 2007 ; Weaver and Lawton, 2007 ; Donohoe and Needham, 2006) เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นและการรักษาวัฒนธรรม (Spenceley, 2008) และก่อให้เกิดโอกาสทางเศรษฐกิจ (Buckley, 2009b ; Subbiah and Kannan, 2012)

นอกจากนี้ได้มีการผสมผสาน (Hybrid) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัยเข้าด้วยกันกับ ระบบนิเวศและมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการจัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยว นำเสนอในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย (Mihalic, 2006) ซึ่ง เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกรูปแบบหนึ่งที่เต็มไปด้วยความทรหด (Hard ecotourism) (Weaver, 2005) ขึ้นอยู่กับประสบการณ์การเรียนรู้ในการผจญภัยผนวกกับการศึกษา

นอกสถานที่ (Brown, 2009 ; D'Amato and Krasny, 2011) อาจเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่นักท่องเที่ยวต้องได้รับการฝึกความชำนาญและทักษะของร่างกายทดสอบสภาพจิตใจ มุ่งเน้นไปที่ความตื่นเต้นขณะทำกิจกรรมนั้นๆ และเป็นการท่องเที่ยวที่นำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สวยงามมาเป็นองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ทำขาย (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2545 ; Buckley, 2012 ; Walter, 2013) เช่น การล่องแก่ง การเดินป่า (รวมถึงการนั่งช้าง) และการพายเรือแคนู หรือคายัค (Gap Adventures, 2012)

การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยในหลายประเทศมักจะเกิดขึ้นในบริเวณอุทยานแห่งชาติ หรือพื้นที่ป่าสงวน (Fredman and Sandell, 2009) การจัดการอุทยานแห่งชาติหรือพื้นที่ป่าสงวนในหลายภูมิภาคมักจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์หรือโอกาสในการพักผ่อนและสันทนาการ (Castley, 2013) นอกจากนี้พื้นที่สงวนเหล่านี้ยังประสบปัญหาและข้อจำกัดในการเพิ่มงบประมาณในการจัดการส่งผลให้อุทยานต้องหารายได้เพิ่มเติมด้วยตนเอง โดยสนับสนุนการใช้ประโยชน์จากที่ดินเพื่อการท่องเที่ยวในหลายรูปแบบนอกเหนือจากการอนุรักษ์ ซึ่งการท่องเที่ยวได้กลายเป็นหนึ่งในกิจกรรมหลักในพื้นที่สงวนหลายแห่ง (Balmford, ... et al., 2009) ดังนั้นการท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่อุทยานในปัจจุบันเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดโอกาสในการจ้างงานแก่ชาวบ้านในชุมชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงพื้นที่อุทยานหรือพื้นที่ป่าสงวน ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านในชุมชนได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวย่อมส่งผลให้ชาวบ้านมีทัศนคติที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (Liu, ... et al., 2012; Snyman, 2012)

แม้ว่าวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยคือ การปกป้องสิ่งแวดล้อมจากผลกระทบและการสร้างประสบการณ์การผจญภัยที่สนุกสนานแก่นักท่องเที่ยว แต่มักพบว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยกลับทำลายสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นที่ต้องอนุรักษ์ทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยในวันนี้จึงกลายเป็นกลยุทธ์ที่บริษัทนำเที่ยวใช้ในการขายความหลากหลายของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวโดยใช้คำว่า นิเวศ (Eco) เป็นองค์ประกอบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักท่องเที่ยว ไปพร้อมกับการนำธรรมชาติไปใช้ในการหาผลประโยชน์ในทางธุรกิจ (Eco-exploitation) (Dhanao, 2013) ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยที่ตาบลสองแพรก หมู่บ้านในเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าโตนปวิวรรตจึงเป็นอีกหนึ่งบทเรียนที่สะท้อนบริบทข้างต้นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวในแง่มุมต่างๆ ได้เป็นอย่างดี

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยที่มีต่อชุมชนตำบลสองแพรก จังหวัดพังงาจากทัศนคติและความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กิจกรรม ก่อนที่จะมีการนำผลการศึกษาที่ได้ไปใช้ในการเสนอแนะแนวทางการรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมแก่ชุมชน เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการท่องเที่ยวในอนาคต

การศึกษานี้ใช้การวิจัยภาคสนาม (Field research) และใช้ระยะเวลาเก็บข้อมูลครั้งเดียว (Cross-sectional approach) ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม - 5 ธันวาคม 2554 โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือการวิจัยในการเก็บข้อมูล การศึกษานี้ไม่มีการกำหนดขนาดตัวอย่าง ด้วยเป็นการศึกษาหน่วยครัวเรือนทั้งหมด (Census study) จำนวน 148 ตัวอย่าง และเก็บแบบสอบถามจากหัวหน้าครัวเรือน หรือผู้แทนครัวเรือนที่มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ ณ หมู่ที่ 1 บ้านทุ่งหრა หมู่ที่ 2 บ้านสองแพรก และหมู่ที่ 3 บ้านทับแหวน โดยตั้งอยู่บนสมมุติฐานที่ว่ากลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยมากที่สุด (บุญรงค์ จรุงสุขสวัสดิ์ชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มิถุนายน 2554) ขั้นตอนการศึกษาประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ และลงสำรวจพื้นที่ชุมชนตำบลสองแพรก จังหวัดพังงาเพื่อให้ได้ข้อมูลมากำหนดกรอบการวิจัยและคำถามการวิจัย การวัดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรมจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน มีปัจจัยเกี่ยวข้องคือ ปัจจัยกำหนดผลกระทบ (Impact parameters) ซึ่งเป็นการวัดวัดผลกระทบจากกิจกรรมทางการท่องเที่ยวและเป็นการตัดสินใจด้วยค่านิยมของคนในท้องถิ่นที่จุดใดชุมชนจะสามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงได้ (สุชาติา เจริญพันธ์สิริกุล, 2544) ดังนั้น การสร้างแบบสอบถามขณะนักวิจัยได้ทบทวนทฤษฎีตัวชี้วัดผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมขององค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nations World Tourism Organization, 1997 ; United Nations World Tourism Organization, 2004) และเลือกเพียงตัวชี้วัดบางตัวเท่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ และได้นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้ (Pretest) กับกลุ่มประชากรที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 ชุด เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และเชิงโครงสร้าง (Construct validity) ของมาตรวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยว โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้พิจารณาเนื้อหาคำถามของแบบสอบถาม รวมถึงการหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) มาตรวัดวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) เพื่อปรับปรุง

ข้อคำถามก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง แบบสอบถามที่ใช้เป็นแบบมาตรวัดประมาณค่าความคิดเห็น 5 ระดับ (Likert rating scale) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติทางคอมพิวเตอร์เพื่อหาค่าเฉลี่ยของคำตอบ (Mean) อัตราส่วนร้อยละ (Percentage) และความถี่ (Frequency) เพื่อนำระดับการให้คะแนนมาแปลความเชิงความคิดเห็น โดยค่าเฉลี่ยจะอยู่ระหว่าง 1-5 คะแนน ได้แก่ 5 = เห็นด้วยอย่างมาก, 4 = เห็นด้วย, 3 = เฉยๆ, 2 = ไม่เห็นด้วย และ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างมากและนำเสนอผลการวิจัยโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจกลุ่มประชากรหน่วยครัวเรือนทั้งหมด 148 ตัวอย่างและได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 148 ชุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 100 โดยมีผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยที่มีต่อชุมชนตำบลสองแพรก จังหวัดพิจิตร

การวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของชุมชนตำบลสองแพรก ในด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี และธรรมชาติ (ดังตารางที่ 1) ผลการศึกษาพบว่า เอกลักษณ์ทางสังคมที่ชุมชนต้องการรักษาไว้มากที่สุด คือ วิถีชีวิต (ร้อยละ 35.81) รองลงมา คือ อาหารท้องถิ่น (ร้อยละ 27.02) และเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่ต้องการรักษาไว้มากที่สุด คือ ป่าไม้ (ร้อยละ 37.16) รองลงมา คือน้ำตก (ร้อยละ 30.41)

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นต่อผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยในภาพรวม (ดังตารางที่ 2) ว่า ชุมชนตำบลสองแพรกได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งด้านบวกและด้านลบในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32 โดยชาวบ้านมีความพึงพอใจต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านความพึงพอใจและความเสมอภาคในสังคมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.91 รองลงมาคือ ด้านผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านความเป็นอยู่และการครองชีพในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.94

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นต่อเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
ของชุมชนตำบลสองแพรก จังหวัดพังงา

ปัจจัยคำถาม	จำนวน N = 148	ร้อยละ
เอกลักษณ์ทางสังคมของชุมชนที่ต้องการให้รักษาไว้มากที่สุด		
วิถีชีวิต	53	35.81
อาหารท้องถิ่น	40	27.02
ภาษาท้องถิ่น	22	14.86
ภูมิปัญญาท้องถิ่น	18	12.16
ขนบธรรมเนียมประเพณี	14	9.46
การแต่งกายพื้นเมือง	1	0.68
เอกลักษณ์ทางธรรมชาติของชุมชนที่ต้องการให้รักษาไว้มากที่สุด		
ป่าไม้	55	37.16
น้ำตก	45	30.41
พันธุ์ไม้และสัตว์ป่า	19	12.84
ลำคลองและแม่น้ำ	18	12.16
เรือกสวนไโรนา	11	7.43

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นต่อผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยที่มีต่อชุมชนตำบลสองแพรก จังหวัดพังงาในภาพรวม

ผลกระทบ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับผลกระทบ
1. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านความพึงพอใจและความเสมอภาคในสังคม	3.91	0.53	มาก
2. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านความเป็นอยู่และการครองชีพ	2.94	0.35	ปานกลาง
3. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านความปลอดภัยและสาธารณสุขโรค	2.52	0.56	น้อย
4. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านสังคมและวัฒนธรรม	2.28	0.38	น้อย
5. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	2.17	0.28	น้อย
6. ความคิดเห็นต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวในภาพรวม	3.32	0.68	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 ตัวอย่างผลการศึกษางานบางส่วนแสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่างๆในระดับที่แตกต่างกัน ดังนี้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวเห็นว่า การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และการครองชีพของชุมชนในระดับมาก เช่น ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำงานในบริษัทสองแก่งในหมู่บ้านโดยไม่ต้องไปทำงานที่อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 รายได้จากนักท่องเที่ยวกระจายหมุนเวียนอยู่ในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และการท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านเลิกประกอบอาชีพทำสวนทำไร่เป็นอาชีพหลัก เพราะได้รายได้น้อยกว่าทำงานในบริษัทสองแก่งและธุรกิจท่องเที่ยวในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.92 เป็นที่น่าสนใจว่า การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อธรรมชาติสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงความปลอดภัยของชุมชนในภาพรวมในระดับน้อย เช่น ขยะและแหล่งน้ำสกปรก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.84 การแตกแยกความสามัคคีในชุมชนเนื่องมาจากผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.94 สภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากการท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านรู้สึกเบื่อหน่ายกับการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายดั้งเดิม

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นต่อผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยที่มีต่อชุมชน ตำบลสองแพรก จังหวัดพังงา

คำถาม	ระดับความเห็นด้วย					ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับผลกระทบ
	5	4	3	2	1			
1. ชาวบ้านส่วนใหญ่ทำงานในบริษัทสองแ่งในหมู่บ้าน ไม่ต้องไปทำงานที่อื่น	48 (32.43)	80 (54.05)	9 (6.08)	11 (7.43)	0 (0.00)	4.11	0.82	มาก
2. รายได้จากนักท่องเที่ยวกระจายหมุนเวียนอยู่ในชุมชน	50 (33.78)	74 (50.00)	13 (8.78)	11 (7.43)	0 (0.00)	4.10	0.85	มาก
3. ชุมชนมีส่วนในการจัดการและควบคุมการท่องเที่ยว เช่น การควบคุมบริหารพื้นที่การท่องเที่ยวเกี่ยวกับการควบคุมการกระจายรายได้ และผลประโยชน์	52 (35.14)	70 (47.29)	12 (8.11)	9 (6.08)	5 (3.38)	4.05	0.99	มาก
4. สตรีและเด็กในชุมชนได้รับโอกาสทางสังคม ในการมีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น	46 (31.08)	67 (45.27)	22 (14.86)	9 (6.08)	4 (2.70)	3.96	0.98	มาก
5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหายาเสพติดในชุมชน	6 (4.05)	7 (4.73)	25 (16.89)	64 (43.24)	46 (31.08)	2.07	1.02	น้อย
6. สภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจากการท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านรู้สึกเบื่อหน่ายกับการใช้ชีวิตแบบเรียบง่ายดั้งเดิม	3 (2.03)	3 (2.03)	23 (15.54)	73 (49.32)	46 (31.08)	1.95	0.86	น้อย
7. การท่องเที่ยวทำให้เกิดการแตกแยกความสามัคคีในชุมชน เนื่องจากผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว	5 (3.38)	6 (4.05)	14 (9.46)	73 (49.32)	50 (33.78)	1.94	0.95	น้อย
8. ชาวบ้านเลิกประกอบอาชีพทำสวน ทำไร่เป็นอาชีพหลัก เพราะได้รายได้น้อยกว่าทำงานในบริษัทสองแ่งและธุรกิจท่องเที่ยว	0 (0.00)	0 (0.00)	21 (14.19)	94 (63.51)	33 (22.30)	1.92	0.60	น้อย
9. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดอัตราอาชญากรรมที่สูงขึ้น	2 (1.35)	8 (5.41)	17 (11.49)	67 (45.27)	54 (36.49)	1.90	0.90	น้อย
10. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดขยะและแหล่งน้ำสกปรก	0 (0.00)	0 (0.00)	24 (16.22)	76 (51.35)	48 (32.43)	1.84	0.68	น้อย

หมายเหตุ: 5 = เห็นด้วยอย่างมาก, 4 = เห็นด้วย, 3 = เฉยๆ, 2 = ไม่เห็นด้วย และ 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างมาก

มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.95 อัตราอาชญากรรมที่สูงขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.90 และปัญหา ยาเสพติดในชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.07

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวส่งผลกระทบเชิงบวกต่อความพึงพอใจและความเสมอภาคในสังคมของชุมชนในภาพรวมในระดับมาก เช่น ชุมชนมีส่วนในการควบคุมบริหารพื้นที่การท่องเที่ยว และการควบคุมการกระจายรายได้และผลประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.05 และสตรีและเด็กในชุมชนได้รับโอกาสทางสังคมในการมีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96

อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาข้างต้น อภิปรายผลการศึกษาได้ว่าเอกลักษณ์ทางสังคมของชุมชนตำบลสองแพรกมีการผสมผสานและแลกเปลี่ยนระหว่างต้นทุนทางวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลาานาน เช่น วัฒนธรรมไทยและจีนที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาท้องถิ่น การแต่งกายและอาหารการกินของชาวบ้านในชุมชน เนื่องจากในอดีตมีชาวจีนมาตั้งรกรากในชุมชนและประกอบอาชีพทำเหมืองแร่ ภายในระยะเวลา 15 ปีที่ผ่านมาการท่องเที่ยวล่องแก่งซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนตำบลสองแพรกและมีอัตราการเติบโตมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อย่างไรก็ตามชาวบ้านยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติได้ค่อนข้างดี ถึงแม้เอกลักษณ์บางส่วนทางสังคมของชุมชนจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือสูญหายไปนั้นไม่ได้มีผลมาจากการท่องเที่ยวเป็นหลัก แต่มีผลเนื่องจากการเติบโตของสังคมเมืองเชิงพาณิชย์ ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและสื่อต่างๆ ที่ส่งผลต่อเปลี่ยนแปลงแนวคิดของชาวบ้านในการปรับตัว ปรับวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเยาวชน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน อภิปรายได้ว่า บทบาทและความรู้ของชาวบ้านในการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นภายในชุมชนยังคงไม่ชัดเจน ชาวบ้านมีบทบาทหลักคือ ทำงานให้บริการเป็นพนักงานในตำแหน่งต่างๆ ในบริษัทนำเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยเป็นหลัก หากเปรียบเทียบรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยวในชุมชนและความกดดันของสังคมหรือชุมชนจากการท่องเที่ยวโดยอาศัยทฤษฎีการศึกษา “Doxey: A Causation Theory of Visitor-Resident Irritants” โดย ด็อกซี (Doxey, 1975 ; Holloway, 1998) จะเห็นได้ชัดชัดเจนว่าความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเจ้าบ้านและนักท่องเที่ยวในภาพรวมยังคงอยู่ในขั้นที่ 1 คือ ระยะเวลาปลาบปล้ำ (The level of euphoria) ถึงแม้ว่าระยะเวลาในการพัฒนาการท่องเที่ยวจะดำเนินการมาเป็นระยะเวลากว่า 15 ปี แต่ชาวบ้านใน

ชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีความตื่นตัวและยอมรับกับการมาเยือนของนักท่องเที่ยว และต้องการให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพราะการที่นักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนเพิ่มมากขึ้นนั้นย่อมเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้านในชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน แต่สิ่งที่น่าสังเกตในภาพรวมของการพัฒนาและการจัดการการท่องเที่ยวที่ตำบลสองแพรก การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนจะเกิดจากแรงกระตุ้นในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยภาคเอกชน (Induced community participation) เป็นหลัก คือชุมชนเจ้าของบ้านอาจจะมีส่วนร่วมในการนำนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวจากภาคเอกชนไปปฏิบัติและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว แต่จะไม่มีสิทธิเข้าร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจวางแผน ด้วยผู้ประกอบการธุรกิจที่เป็นบุคคลภายนอกพื้นที่มีบทบาทหลักในการจัดการการท่องเที่ยวมากกว่า สิ่งเหล่านี้อาจนำไปสู่ความอ่อนแอของชุมชนในอนาคตทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และการรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ การท่องเที่ยวที่ตำบลสองแพรกในจุดเริ่มต้นนั้น ชาวบ้านในชุมชนไม่ได้รับริเริ่มจัดการการท่องเที่ยวด้วยตนเอง ด้วยชาวบ้านไม่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวและขาดแคลนเงินทุน แม้แต่ในปัจจุบันชาวบ้านก็ยังคงมีความรู้เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวอย่างถูกต้องไม่มากนักและการลงทุนในธุรกิจการท่องเที่ยวโดยชาวบ้านในชุมชนยังมีน้อย ดังนั้น การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นที่ตำบลสองแพรกจึงไม่ใช่การท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ตำบลสองแพรกยังคงเป็นคำถามต่อไปว่าการไหลออกของเงินตราหรือการสูญเสียทางเศรษฐกิจที่อยู่บนการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้เป็นต้นทุนในการจัดการท่องเที่ยวจะมีระดับสูงขึ้นมากน้อยเพียงใด หากการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวยังคงอยู่ภายใต้กลุ่มผลประโยชน์ที่เป็นบุคคลภายนอกชุมชนเป็นส่วนใหญ่ กลไกการพัฒนาการท่องเที่ยวดังกล่าวจะสามารถนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้หรือไม่

หากพิจารณาผลกระทบจากการท่องเที่ยวเป็นรายด้าน พบว่าชาวบ้านในชุมชนตำบลสองแพรกเห็นว่าการท่องเที่ยวส่งผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนด้านการครองชีพและความเป็นอยู่ในระดับมาก อธิบายได้ว่าวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับกระแสเศรษฐกิจหลักจากการท่องเที่ยวในระดับสูง ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความพึงพอใจดังกล่าวเป็นจุดอ่อนหรือภาวะคุกคามด้านการครองชีพแก่ชาวบ้านในชุมชนได้เช่นกัน ด้วยการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงและอ่อนไหวด้านอัตราการเติบโตและล่มสลาย หรือการสูญเสียความนิยมของตลาดนักท่องเที่ยวด้วยปัจจัยต่าง ๆ ทั้งปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในได้ง่ายในระดับสูง หากอัตราการท่องเที่ยวที่ตำบลสองแพรกลดต่ำลงหรือหมดไป นั้นย่อมหมายถึงภาวะวิกฤตต่อความเป็นอยู่ การครองชีพ โครงสร้างของเศรษฐกิจและการจ้างงานของชุมชนเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้การท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมและธรรมชาติของชุมชนในภาพรวมในระดับน้อย อภิปรายผลการศึกษาได้ว่า ปัจจัยหลักที่กระตุ้นให้เกิดผลกระทบทางการท่องเที่ยวไม่ว่าเชิงบวกหรือเชิงลบประกอบด้วยสถานที่ที่เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว ขนาดของการท่องเที่ยวและจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในพื้นที่กิจกรรม ประเภทของนักท่องเที่ยว ประเภทของกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่กิจกรรม และความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่นจากการจัดกิจกรรมนั้น จากปัจจัยดังกล่าวจะเห็นว่าจำนวนของนักท่องเที่ยวย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพสังคมของบริเวณที่เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอย่างแน่นอน กล่าวคือหากจำนวนนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่มีปริมาณมาก ผลกระทบที่จะเกิดต่อบริเวณและชุมชนของแหล่งท่องเที่ยวย่อมสูงตามไปด้วย อย่างไรก็ตามแม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวจะเป็นตัวแปรที่สำคัญต่อการเกิดผลกระทบต่อชุมชน แต่ระยะเวลาที่นักท่องเที่ยวอยู่ในพื้นที่กิจกรรมเป็นระยะเวลาสั้นและไม่มีการค้างคืนโดยโปรแกรมการท่องเที่ยวเป็นตัวกำหนด การกระจายตัวของนักท่องเที่ยวจะอยู่เฉพาะในพื้นที่กิจกรรมที่กำหนดเป็นส่วนใหญ่ซึ่งเป็นพื้นที่ของสถานประกอบการ เช่น การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยที่ตำบลสองแพรก ย่อมเป็นปัจจัยที่ทำให้ผลกระทบต่อชุมชนหรือพื้นที่กิจกรรมอยู่ในระดับต่ำเพราะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวบ้านในท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของชาวบ้านมีความใกล้ชิดกันตึงเครียด ชาวบ้านส่วนใหญ่โดยเฉพาะเยาวชนได้รับการจ้างงานจากบริษัทนำเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัย และมีรายได้จากการท่องเที่ยวส่งผลให้ชาวบ้านไม่ต้องละทิ้งถิ่นฐานไปทำงานที่อื่น รวมถึงมีโอกาสนำเงินมาลงทุนธุรกิจด้านการท่องเที่ยวส่งผลให้ปัญหาการขัดแย้งด้านผลประโยชน์มีน้อย นอกจากนี้สมาชิกของครอบครัวส่วนใหญ่ยังคงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ทำให้ภาวะเศรษฐกิจของแต่ละครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการท่องเที่ยวดังกล่าวจึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีความรักและหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวในชุมชนของตน เพราะหากไม่มีทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศผจญภัยย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ และผลประโยชน์ที่ชาวบ้านเคยได้รับย่อมต้องหมดไปเช่นกัน เป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาในด้านกับแนวคิดของสุชาติดา เจริญพันธ์สิริกุล (2544) และองค์การการท่องเที่ยวโลก (United Nations World Tourism Organization, 1997) ในมุมมองที่ว่า การท่องเที่ยวเป็นอิทธิพลหนึ่งที่เกิดขึ้นเนื่องจากความเจริญทางสังคมที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นกระบวนการที่มีบรรทัดฐานและมาตรฐานของการดำเนินชีวิตของสมาชิกในสังคม หากวัฒนธรรม

ดังกล่าวมีความแตกต่างไปจากวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามามีความสัมพันธ์กันก็จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ซึ่งมีผลกับชีวิตความเป็นอยู่ของเจ้าบ้านมากกว่าผู้มาเยือนหรือนักท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การที่ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้นผู้นำชุมชนและชาวบ้านต้องมีความสามัคคีและรักใคร่กลมเกลียวกันเป็นพื้นฐาน มีการร่วมกันแก้ปัญหา มีการเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน มีการร่วมกันสอดส่องดูแลชุมชนและบริหารจัดการชุมชนด้วยหลักธรรมาภิบาล ดังนั้นข้อเสนอแนะแนวทางการรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านการท่องเที่ยวในอนาคต มีดังต่อไปนี้

1. ชุมชนควรร่วมกันปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนในท้องถิ่น เยาวชนและเด็ก รู้สึกภาคภูมิใจและร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม ธรรมชาติ และวิถีชีวิตชุมชน รวมถึงปลูกฝังเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมของประชาชนในชุมชนด้วยการใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยเห็นคุณค่าทางจิตใจและการให้บริการที่ดีแก่ผู้มาเยือนมีความสำคัญมากกว่าทรัพย์สินเงินทองจนเกิดการแตกแยกสามัคคีกันในชุมชนเนื่องจากผลประโยชน์จากการท่องเที่ยว

2. ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านควรมีการกำหนดกฎระเบียบและการบังคับใช้อย่างเคร่งครัดในการควบคุมแบ่งเขตการใช้พื้นที่ของชุมชน ควบคุมการจัดการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว จำนวนนักท่องเที่ยวและพื้นที่กิจกรรมและจำกัดอัตราการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และทรัพยากรของชุมชน

3. คณะกรรมการตำบลสองแพรกและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองควรกระตุ้นและส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยวผ่านการสร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น การตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา นอกจากนี้ประชาชนในท้องถิ่นควรร่วมกันกำหนดกฎของชุมชนขึ้นมาและประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกในชุมชนรวมถึงนักท่องเที่ยวได้รับทราบถึงกฎของชุมชนนั้น

สรุป

การที่ชุมชนจะสามารถจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้นั้น ทุกภาคีที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวจำเป็นต้องได้รับข้อมูลและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน และสามารถมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวได้ในระดับต่างๆ เช่น การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ประกอบในการตัดสินใจในการวางแผน การเป็นเจ้าของ

ธุรกิจ การจ้างงาน และการให้บริการ ในบริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นั้น บทบาทของชุมชนในการให้คำปรึกษาและการมีส่วนร่วมควรจะต้องแบ่งแยกจากกัน ให้ชัดเจน ถึงแม้ว่าบทบาทของชุมชนในการให้คำปรึกษาเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง แต่จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในชุมชนที่มีสิทธิในการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งการมีส่วนร่วมดังกล่าวสามารถเอื้อประโยชน์ต่อการกระจายผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวไปสู่สมาชิกชุมชนได้อย่างทั่วถึงมากยิ่งขึ้น การที่ชุมชนจะมีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุมชนจำเป็นต้องมีความเข้มแข็งและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านการท่องเที่ยวในอนาคตได้อย่างรู้เท่าทัน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้เขียนขอขอบคุณคณะกรรมการบริการและการท่องเที่ยวที่ได้กรุณาสับสนุนทุนในการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นที่มาของบทความนี้และส่งเสริมให้ผู้วิจัยได้ศึกษามีความรู้เพิ่มเติมและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า. (2549). สืบค้นเมื่อ 4 สิงหาคม 2555. จาก <http://www.web3.dnp.go.th>
- บุญรงค์ จุฑงษ์สวัสดิชัย, สัมภาษณ์. (3 มิถุนายน 2553). การสื่อสารส่วนบุคคล. ประจวบ ปิยะวรรณ, สัมภาษณ์. (3 มิถุนายน 2553). การสื่อสารส่วนบุคคล. รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2545). เอกสารประกอบการบรรยายโครงการอนุรักษ์และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.
- สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล. (2544). “ผลกระทบของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรม.” เอกสารการสนทนาวิชาการความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ภาษาอังกฤษ

- Ballantyne, R., & Packer, J. (2011). Using tourism free-choice learning experiences to promote environmentally sustainable behaviour: The role of post-visit ‘action resources’. **Environmental Education Research** 17 (2) : 201–215.
- Ballantyne, R., Packer, J., & Sutherland, L. A. (2011). Visitors’ memories of wildlife tourism: Implications for the design of powerful interpretive experiences. **Tourism Management** 32 : 770-779.
- Balmford, A., ... et al.. (2009). A Global Perspective on Trends in Nature-Based Tourism. **PLOS Biology** 7 (6). [Online]. Retrieved March 3, 2013. From <http://www.plosbiology.org>.
- Bell, S., ... et al., ed. (2009). **European forest recreation and tourism: a handbook**. London ; New York: Taylor & Francis.
- Black, R., & Crabtree, A. (2007). **Quality control and certification in ecotourism**. Willingford: CAB International.
- Brown, M. (2009). Reconceptualising outdoor adventure education: Activity in search of an appropriate theory. **Australian Journal of Outdoor Education** 13 (2) : 3-13.
- Buckley, R., Zhong, L. S., Cater, C., & Chen, T. (2008). Shengtai luyou: Cross-cultural comparison in ecotourism. **Annals of Tourism Research**

35 (4) : 945-968.

Buckley, Ralf. (2009a). **Ecotourism: Principles and practices**. Wallingford: CAB International.

_____. (2009b). Evaluating the net effects of ecotourism on the environment: a framework, first assessment and future research. **Journal of Sustainable Tourism** 17 (6) : 643-672.

_____. (2012). Rush as a key motivation in skilled adventure tourism : Resolving the risk recreation paradox. **Tourism Management** 33 (4) : 961-970.

Castley, J. G. (2013). **An international perspective on tourism in national parks and protected areas**. Queensland: International Centre for Ecotourism Research, Griffith School of Environment, Griffith University, Gold Coast campus. [Online]. Retrieved March 4, 2013. From <http://www.colonqwilderness.org.au/Files/pages/Castley%20final%20paper.pdf>.

The Daily Green. (2011). **Study : Ecotourism has significant benefit**. [Online]. Retrieved February 26, 2013. From <http://www.thedailygreen.com/environmental-news/latest/ecotourism-benefits-0911>.

D'Amato, L. G. & Krasny, Marianne E. (2011). Outdoor adventure education: Applying transformative learning theory to understanding instrumental learning and personal growth in environmental education. **Journal of Environmental Education** 42 (4) : 237-254.

Dhanoa, R. (2013). Eco-tourism: Conservation or Exploitation. **International Journal in Multidisciplinary and Academic Research (SSIJMAR)** 2 (4). [Online]. Retrieved July 27, 2013. From <http://ssijmar.in/vol2no4/vol2%20no4>.

Donohoe, H., & Needham, R. (2006). Ecotourism: The evolving contemporary definition. **Journal of Ecotourism** 5 : 192-210.

Dowling, R. K. (1997). **The implementation of Ecotourism in Australia**. In P. Dhamabutra, V. Stithyudhakarn & S. Hirunburana, ed. Proceeding of the Second International Conference on Implewmentation of Ecotourism, Bangkok, Thailand: The Institute of Ecotourism, Srinakarinwirot University : 29-50.

- Doxey, G. V. (1975). A causation theory of visitor-resident irritants: methodology and research inferences. In **The Impact of Tourism: Travel Research Association Sixth Annual Conference Proceedings**, p. 57-72. San Diego, CA: Travel Research Association.
- Fredman, P. & Sandell, K. (2009). "Protect, preserve, present" The role of tourism in Swedish National Parks. In **Tourism and national parks : international perspectives on development, histories and change**. F. Warwick & C.M. Hall, ed. Abingdon: Routledge, Contemporary Geographies of leisure, Tourism and mobility.
- Gap Adventures. (2012). **Trips and tours**. [Online]. Retrieved July 27, 2013. From <http://www.gapadventures.com/trips/>
- Holloway, J. C. (1998). **The business of tourism**. New York: Addison Wesley.
- Liu, W. ... [et al.]. (2012). Drivers and socioeconomic impacts of tourism participation in protected areas. **PLoS ONE** 7 (4) : e35420.
- Mihalic, T. (2006). Nature-based products, ecotourism and adventure tourism. In **Tourism business frontiers- consumers, products and industry**. Ed. by Dimitrios Buhalis and Carlos Costa. Oxford: Elsevier Butterworth-Heinemann.
- Snyman, S. L. (2012). The role of tourism employment in poverty reduction and community perceptions of conservation and tourism in southern Africa. **Journal of Sustainable Tourism** 20 : 395-416.
- Spenceley, A. (2008). **Responsible Tourism: Critical issues for conservation and development**. London: Earthscan.
- Subbiah, K. & Kannan, S. (2012). The Management Strategies of Ecotourism Development in Papua New Guinea. **International Journal of Economics Business and Management Studies** 1 (3) : 114-120.
- United Nations Conference on Trade and Development. (2002). **The least developed countries, report – Escaping the poverty trap**. Report Paper.
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (1997). **International tourism: a global perspective**. Madrid: UNWTO.

- United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2004). **Indicators of sustainable development for tourism destinations: a guidebook**. Madrid: UNWTO.
- United Nations World Tourism Organization (UNWTO). (2009). **Tourism Highlights, Edition 2009**. [Online]. Retrieved February 8, 2013. From http://unwto.org/facts/eng/pdf/highlights/ UNWTO_ Highlights09_en_LR.pdf.
- Vereczi, G. (2007). Sustainability indicators for ecotourism destinations and operations. In **Quality assurance and certification in ecotourism**. Ed. by Rosemary Black and Alice Crabtree. p. 101-115. Wallingford, UK ; Cambridge, MA.: CABI.
- Walter, P. G. (2013). Theorising visitor learning in ecotourism. **Journal of Ecotourism** 12 (1) : 15-32.
- Weaver, D. B. (2005). Comprehensive and minimalist dimensions of ecotourism. **Annals of Tourism Research**, 32 (2) : 439-455.
- Weaver, D. B., & Lawton, L. J. (2007). Twenty years on: The state of contemporary ecotourism research. **Tourism Management** 28 : 1168-1179.

